

An aerial photograph of Prague, Czech Republic, showing the city's layout and the Vltava River. Several islands in the river are highlighted in red. These include a large island in the north (Přítok), a smaller one in the center (Karlín), and a cluster of smaller islands in the south (Mala Strana). The city's dense urban fabric, with its characteristic grid-like street pattern, is visible throughout the image. Various districts are labeled in white capital letters: DEJVICE, BUBENEC, HRADČANY, MALÁ STRANA, STARÉ MĚSTO, N. MĚSTO, VYŠEHRAĐ, NUSLE, VINOHRAĐY, ŽIŽKOV, HOŘESOVICE, TROJA, and LIBEŇ. The word 'OSTROVY' is prominently displayed in large white letters at the bottom left, partially overlapping the red islands.

OSTROVY

Připravili jsme pro vás výstavu jako součást zapojení se do tvorby Manuálu vize Ostrova. Pojdme si ostrov projít a společně udávat jeho budoucnost.

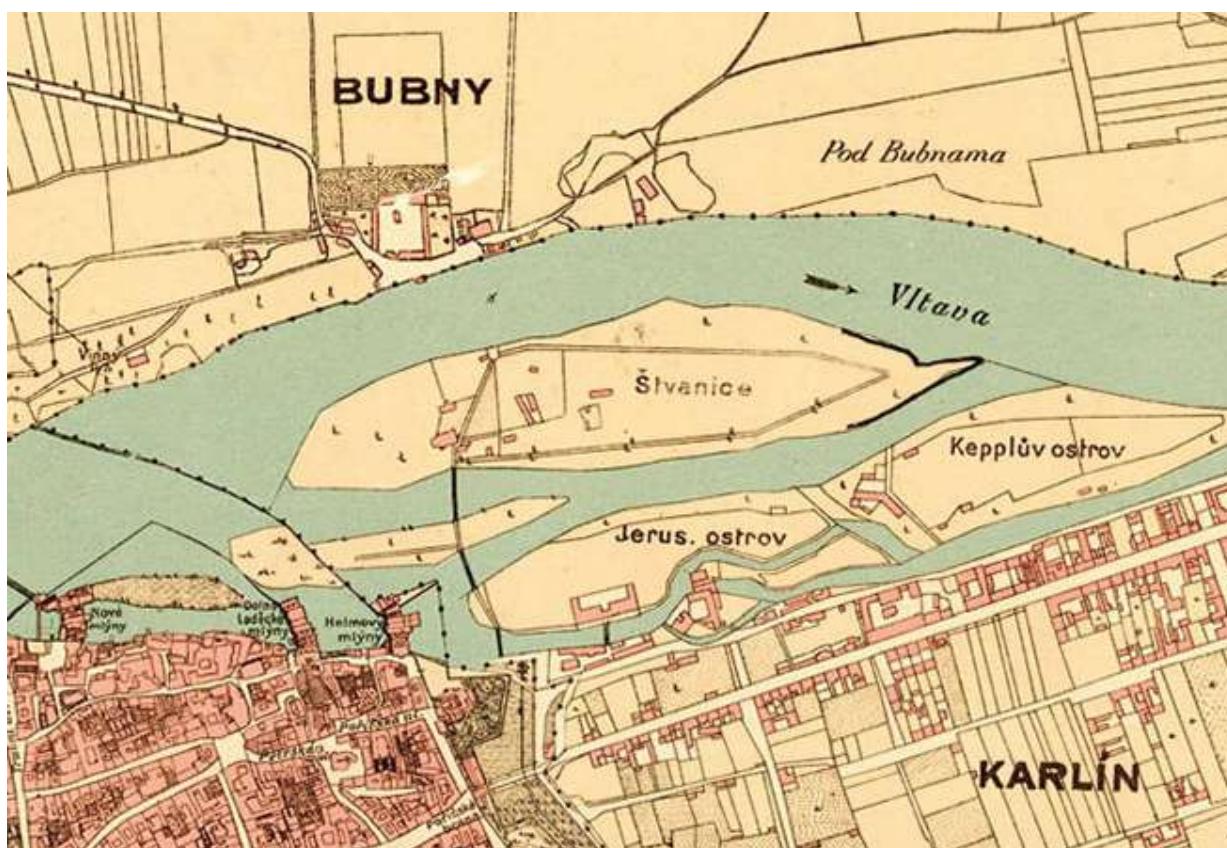
Kontext Štvanice a tvorba ostrovů

Pražské ostrovy jsou vyhledávanými osvěžujícími oázami v centru města. Slouží jako místa k odpočinku, k víkendovým procházkám, podvečernímu posezení v kavárně či jen tak v trávě. Dnes převažuje využití rekreační, sportovní a kulturní, ale ne vždy tomu tak bylo. Každý ostrov a jeho využití se měnilo, obzvláště v případě ostrova Štvanice.

Kdysi ostrov za městem, sloužící jako místo pro rybáře, brod pro kupce či vojska měl oproti jiným ostrovům v Praze velice pestré využití, které nabízel svou velikostí. Ostrov Štvanice je ve srovnání s ostatními pražskými ostrovy mnohem větší, v centru města ostrovem největším.

Juttnerův plán 1816, Štvanice nesoucí přezdívku Velké Benátky díky dřívějšímu souostroví.

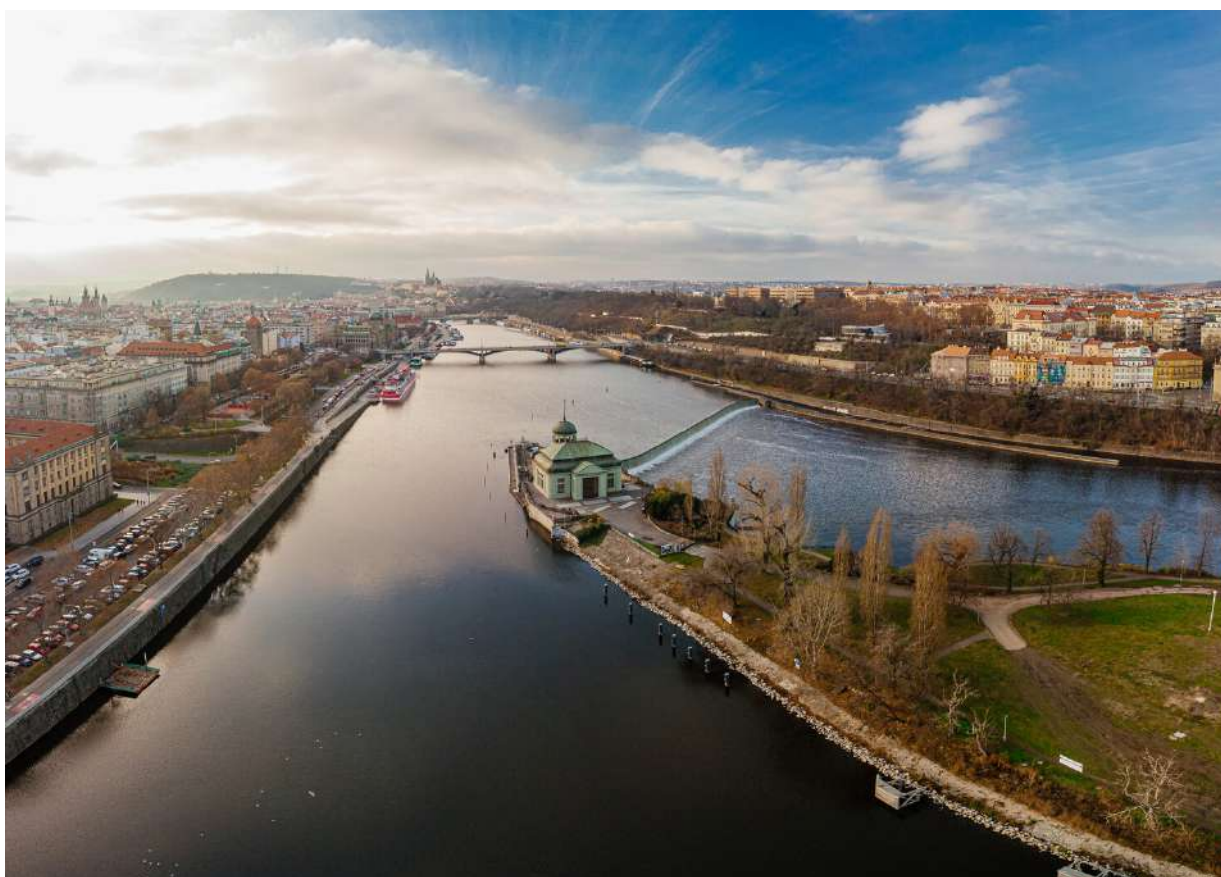
Mapa Prahy z roku 1848, zdroj: archiv Zeměměřického ústavu.

Voda je životodárná, proto se na ní města zakládala. Řeka je pohonem, tvůrcem života ve městě a zároveň jej umí ničit. Břehy pevniny a ostrovů se měnily díky energii, kterou řeka nesla s sebou. Vše probíhalo přirozeně, ostrovy se měnily každým rokem, podle toho, kolik vody v přírodě bylo. Nyní si řeku ve městě člověk přizpůsobuje k obrazu svému. Nábřeží byla postupně zpevňována, aby lépe odolávala síle vody při záplavách. Významným zásahem do podoby řeky byl vznik Vltavské kaskády. Devět vodních děl, které se postupně od roku 1930 do roku 1962 na středním toku Vltavy objevila, razantně změnila množství záplav nejen v Praze. Největší letní povodeň byla způsobená dešťovými srážkami v roce 1890. Od té doby se břehy včetně břehů ostrovů začaly zpevňovat. Část protipovodňových opatření, která byla realizována díky stoletému výročí od povodní z roku 1890, odvrátila značné škody na Starém městě. Nicméně srpnová povodeň v roce 2002 byla tak silná, že některé pražské ostrovy takřka zmizely.

Fenomén ostrova

Ostrov je v evropské imaginaci zcela specifické místo. Na ostrov či souostroví je totiž často lokalizováno něco specifického a mimořádného, a velmi často s určitým ideálním podtextem. V Evropě má ostrov specifické postavení již od pradávna – alespoň tedy v nepřerušené linii, které zachovaly texty už z dob Starého Řecka. Již Homérova Odyssea se odehrává vlastně téměř výhradně mezi ostrovy – ty jsou místy, kde se něco děje, něco, co dává význam ději. Každý ostrov je vlastním světem, místem jiného dobrodružství. Zbytek je obklopen poměrně chaotickým a nepříliš specifickým oceánem, kde se – kupodivu – prakticky nic neodehrává a vše, co Odysseus potkává, se odehrává na kouscích pevniny roztroušené v moři, nebo alespoň z nějakého ostrova přichází nějaká výzva, jako například zpěv Sirén.

STIBRAL, K. Ostrov a imaginace.

Letecký snímek ostrova Štvanice, 2020 © IPR Praha.

Pohledový plán Prahy z roku 1923, autorem plánu je architekt O. Štěpánek; zdroj: Praha na starých mapách

Dětský ostrov kdysi mizející v průběhu záplav, se také nevyhnul sportovnímu využití. Byl zde sklad sportovních lodí. Ostrov připadnul po druhé světové válce nadobro dětem a jejich rodičům. Architektonicky zajímavá je zachovalá kamenná pergola na špičce ostrova.

Střelecký ostrov, ve starých pramenech nazývaný jako Trávník, je takřka uprostřed řeky a sloužil jako cvičiště pro střelbu z kuší a luků, později z pušek. Střelníci využívali příslušníci šlechty, měšťané i bohatší živnostníci. Vyhořelá dřevěná střelnice byla nahrazena kamennou budovou s restaurací v empírovém stylu. Dlouhou dobu přístup zajišťoval pouze přívoz. V roce 1841 byl otevřen nový řetězový most, který byl posléze nahrazen mostem Legií. Dnes se na ostrově kromě restaurace nachází různá sportoviště a veřejný park.

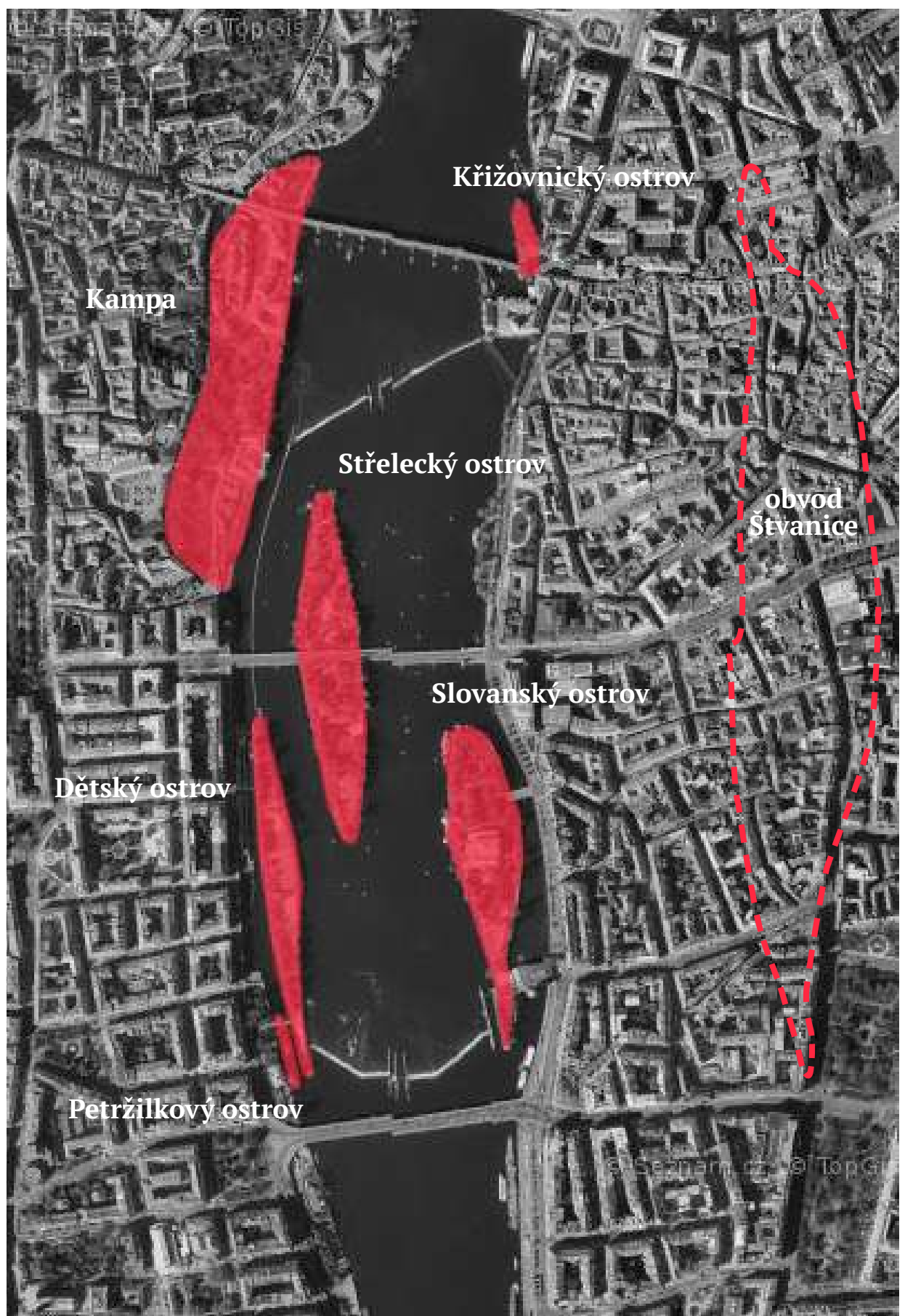
Kampa, zastupitel dalšího uměle vytvořeného ostrova. Některé z nás překvapí, že se o ostrov vůbec jedná. Od pevniny Kampu odděluje mlýnská strouha Čertovka. Dřívější zahrady se doplňovaly o nové stavby mlýnů, které dnes našly nové kulturní využití.

Křižovnický ostrov patří k méně známým pražským ostrovům. Leží pod Karlovým mostem u pravého břehu a při výstavbě Křižovnického ostrova byl ještě více zmenšen. Pozůstatek z Juditina mostu nalezneme právě na tomto ostrově. Je na něm vystavěna Staroměstská mostecká věž.

Pražské ostrovy

Petržilkový ostrov je nejmenším pražským ostrovem a není veřejnosti přístupný. Pojmenovaný je po mlynáři Janu Petržílkovi, který zde v době hýření husitů přestavěl mlýn. Před první světovou válkou byl mlýn zničen při stavbě plavecké propusti. Dnes na jeho místě stojí zrekonstruovaná věž Malostranské vodárny.

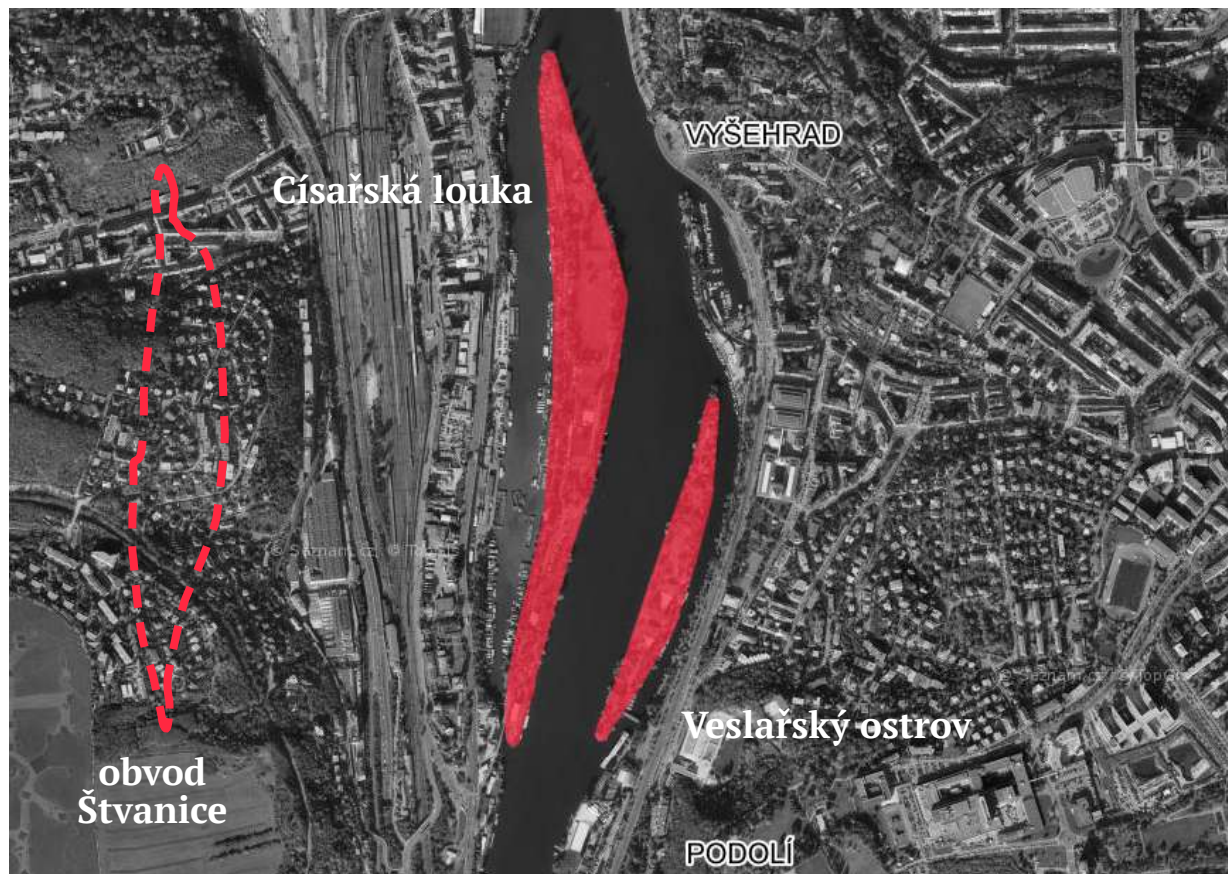
Slovanský ostrov, zvaný Žofín, opět vznikl naplavením písku a dalšího materiálu a svou podobu získal až po povodních z roku 1784, kdy díky dekretu byly břehy zpevněny a osázeny topoly. V roce 1930 zde byla vybudována spolková budova Spolku výtvarných umělců Mánes (SVU Mánes) s výstavní síní a uměleckou kavárnou, která nyní dominuje ostrovu.

Srovnání velikostí ostrova Štvanice k ostatním pražským ostrovům.

Císařská louka je jedním z uměle založených ostrovů nacházející se na Smíchově. Dříve se nazývala Královská louka podle slavností z doby Václava II., kdy se sjelo tolik hostů a koní, že žádné jiné místo než na louce mezi Petřínem a Zlíchovem neposkytlo tolik prostoru. Vytvoření ostrova a přístavu poskytlo lodím možnost zakotvit při povodních či v mrazivých zimách, kdy Vltava zamrzala. Rovinatý nezastavěný prostor nabízel místo pro sportovní zápasy a společenská setkání jako sokolí slety, první fotbalové derby rivalů Sparta - Slavie, koňské dostihy, a nyní hlavně slouží jako vodácký areál.

Veslařský ostrov se line podél Podolského nábřeží. Vznikl postupným naplavováním písku. Zajímavostí je, že se kdysi se zde potopila nákladní loď, která pomohla ukládání říčních nánosů a ostrov se tak uměle prodloužil. Malý přístav pro vory vystřídal přístav sportovní, od něj odvozený název ostrova.

Ostrovy na jihu Prahy: Císařská louka a veslařský ostrov.

Císařský ostrov na severu Prahy, též zvaný Trojský.

Císařský ostrov je největším ostrovem v Praze. K formování tvaru ostrova, jak ho známe dnes, napomohla stavba železnice v roce 1846. Dřívější palouky s vrbami a křovinami protálo nové říční rameno. Ležela zde část královské obory, dnes známé jako Stromovka. Na ostrově se nachází Ústřední čistírna odpadních vod z roku 1967 a jezdecký areál.

Pražské ostrovy se vyvíjely a stále se vyvíjí, možná už ne tak moc ve svém tvaru a velikosti, ale určitě ve využití, které je odrazem společnosti. Byť dnes převažuje rekreační funkce na všech ostrovech Prahy, stále má každý ostrov svůj typický charakter.

Přívaz Štvanice, foto: 2020 © IPR Praha.

Nalad'te se...

Ostrov jakožto prostor tajemství, jiný svět, nevyslovená otázka. Může se stát vaší záchranou i zhoubou. Vydejte se s námi společně s hrdiny románu Julese Verna na jedno takové místo:

Jejich zraky byly nejdříve přitaženy horou se zasněženým vrcholem, tyčící se ve vzdálenosti jedenácti až dvanácti kilometrů. Od jejího úpatí až do vzdálenosti tří kilometrů od pobřeží se táhly zalesněné plochy, jejichž sytě zelená barva svědčila o stromech, které mají listy i v zimě. Od kraje těchto lesů až k samému břehu se zelenala široká planina, pokrytá malebnými skupinami stromů. Vlevo jiskřila voda malé říčky, protékající lesními palouky. Její řečiště stoupalo k předhoří hory, kde zřejmě pramenila. V místech, kde námořník přivázal svůj vor, protékala mezi strmými žulovými stěnami. Levý břeh byl holý a rovný. Pravý se však zvolna snižoval, jeho skalní masív přecházel v jednotlivá skaliska, v balvany a štěrk, který končil písčným pruhem.

„Jsme tedy na ostrově,“ šeptal si námořník.
„Vypadá to tak,“ odpověděl chlapec.
„A zdá se, že to je ostrov rozlehlý.“
„Ať je sebevětší, je to pořád jen ostrov,“ bručel Pencroff.

Tato důležitá otázka však nebyla dosud dokázána. Její řešení mohlo být ještě odloženo. Co se samotné země týče, ať už to byl ostrov nebo pevnina, zdála se plodná, napohled příjemná a plná nejdůležitějších darů.

„Je to ještě štěstí v neštěstí,“ řekl Pencroff.
„A musíme být za to vděční.“

Tajuplný ostrov, Jules Verne.

Jak se mohu zapojit do tvorby Manuálu vize ostrova?

Jak se o ostrově dozvím více?

> výstava na ostrově
trvající do 12. 9. 2021

> komentované vycházky:

23. 6. od 18:00 s botanikem J. A. Šturmou
27. 7. od 18:00 s architektem R. Kolaříkem
12. 9. od 18:00 s historikem J. Krajíčkem

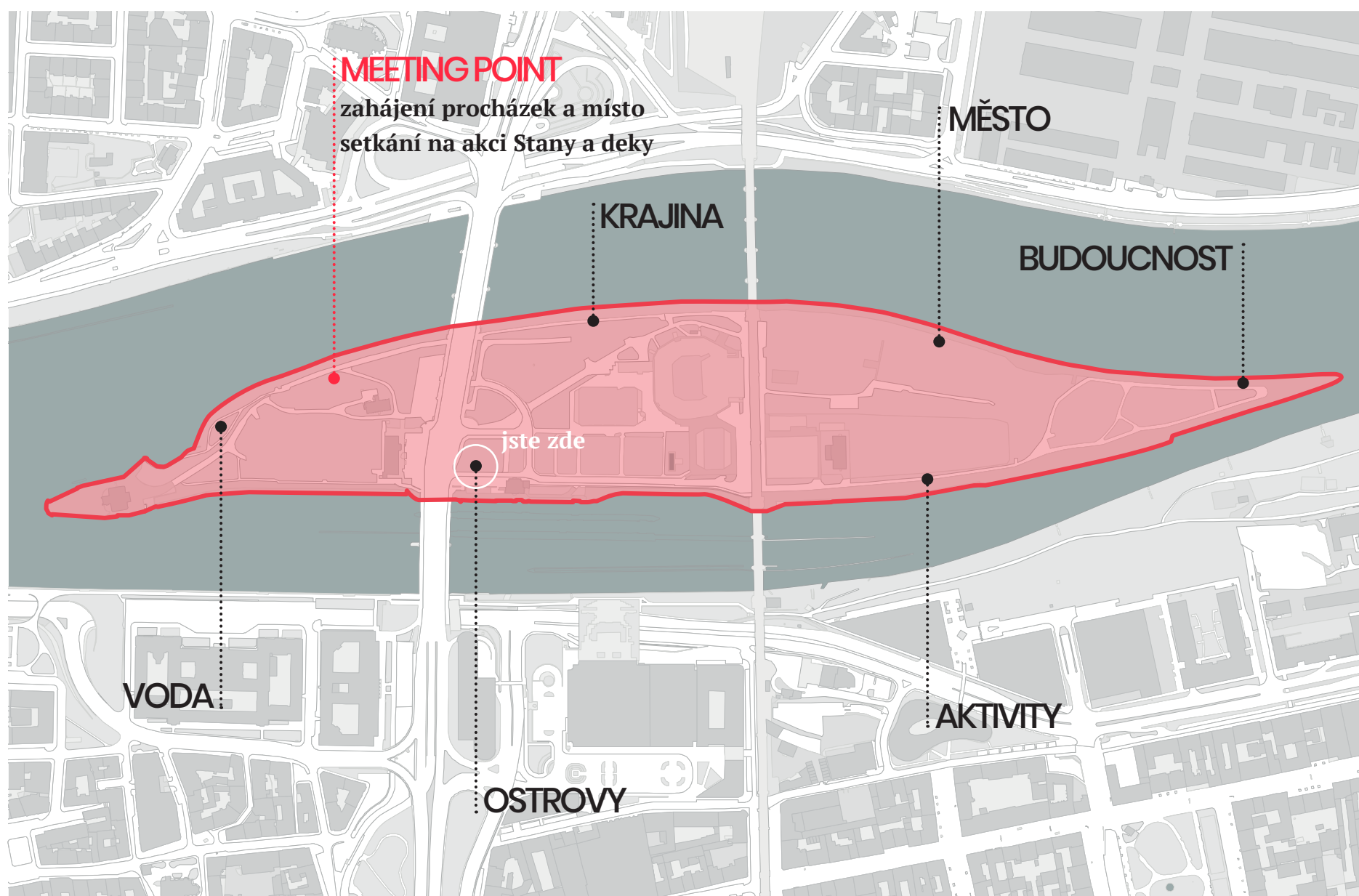
Můžeme se sejít osobně?

> osobně na participačních setkáních
vždy od 15:00 do 20:00:

30. 6. Stany a deky 01
17. 7. Stany a deky 02
11. 8. Stany a deky 03
07. 9. Stany a deky 04

Kam mohu své nápady napsat?

> do online dotazníku:
http://bit.ly/stvanice_dotaznik

Mapa doprovodného programu participace.

ZDROJE:

VERNE, J. *Tajuplný ostrov. Omega*, 2018.
HRUBEŠ, J; HRUBEŠOVÁ, E. *Pražské ostrovy*, 1st ed.; Příbram:Milpo, 2007. AUGUSTA, P. *Praha a Vltava*. 1st ed. Praha: Milpo, 2005.
STIBRAL, K. *Ostrov a imaginace*.
MAPY.CZ, Ortofotografické mapy.

RKAW

IPR
PRAHA